

СТАНОВИЩЕ

от д-р Елена Стоянова Събева, доцент в ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. *Социални, стопански и правни науки*
професионално направление 3.1. *Социология, антропология и науки за културата*

докторска програма *Етнология*

Автор: *Найден Николаев Йотов*

Тема: *Ритуалите във всекидневието*

Научен ръководител: *проф. д.н.к. Мария Антонова Шнигер,*
ПУ „Паисий Хилендарски“

1. **Общо представяне на процедурата и докторанта**

Найден Йотов е записан за докторант в редовна форма на обучение в професионално направление 3. 1. *Социология, антропология и науки за културата*, докторска програма *Етнология* на 01.03.2018 г., с ректорска заповед №Р33-638/09.02.2018. Covid - пандемията налага докторант Найден Йотов да прекъсне обучението си два пъти, общо за 9 месеца. Отчислен е с право на защита с ректорска заповед №Р33-5834/19.11.2021. На проведените заседания на катедра „Етнология“ за обсъждане на дисертационния труд се вземат решения за отсрочване на публичната защита общо за 6 месеца за корекции в текста.

От заседание на катедра „Етнология“, проведено на 29.5.2023 г. /протокол №194/ се констатира, че процедурата по публична защита се разкрива без съгласие на катедра „Етнология“, както е посочено в чл. 35 (2) на ПРАСПУ.

Въз основа на представените документи от докторанта може да се заключи, че същият е изпълнил задълженията си по индивидуалния учебен план, полагайки всички изпити и участия в различни лекционни курсове, конференции и проекти. Предвид броя публикации и участия в проекти и научни конференции, докторант Йотов препокрива националните минимални изисквания.

Докторант Найден Йотов има богато на дейности CV, което е отражение на разностранните му интереси и компетентности. Заемал е различни позиции в сферата на обслужването, строителството, маркетинга и образованието. В случая, ще се фокусирам върху тези дейности, имащи отношение към темата на дисертацията: Найден Йотов е възпитаник на Националната гимназия за древни езици и култура “Св. Константин-Кирил Философ; студент в НБУ специалност „Философия“, където придобива бакалавърска и магистърска степени, с отличен успех. Учителства не само в България, но и в Канада в гр. Масиага. Възможността му да бъде учител по различни учебни предмети /философия, български език и литература, история, география, технологии и предприемачество/ е достатъчна мотивация

за постоянно надграждане на знанията. Чуждоезиковата му култура /владее на английски, руски и френски езици/ му дава възможност да ползва чужда научна литература и да опознае други култури. Притежава необходимите дигитални умения, доказателство за което е докторската му специализация в гр. Тарту, Естония по програма DoRa, EU. Публикационната дейност на докторант Йотов говори за подчертан научно-изследователски интерес, който проличава и в настоящия дисертационен труд.

2. Актуалност на тематиката

Актуалността на темата прозира в избора от автора интердисциплинарен подход при изясняване на понятието „ритуал“, като категория на човешка активност. Темата може да се определи и като полинаучна, в която интегрират познания от различни науки: философия, етнология, антропология, семиотика, социология, феноменология, психология и не на последно място педагогика. Актуален е изследователският въпрос, който си поставя докторанта: Как ритуалите оформят културата на всекидневието в българското Валдорфско училище? Обвързването на ритуала с културната система на конкретна образователна среда, прилагаща алтернативна педагогика, каквато е Валдорфската е неразорана ниша в научното пространство. Още повече, че образователната философия на Щайнер силно кореспондира със съвременната европейска образователна политика, насочена към личностно развитие, към формиране на трансверсални умения у децата и подрастващите.

3. Познаване на проблема

Първото доказателство за познаване на проблема е големият обем проучена и анализирана литература /198 източника – на латиница, 30 - на кирилица и 45 Интернет източника/. От значение са и натрупаните познания и професионален опит на докторанта. Не е за подценяване фактът, че дисертационният труд е продукт на 5 годишно изследване във Валдорфското училище в София, където Найденов Йотов е поставен в различни позиции: на наблюдател, организатор, изследовател, учител и т.н. Това му осигурява и участието в различни социално-педагогически интеракции: с ученици, с колеги, с родители, т.е. изследователската общност, с която общува, обхваща всички възможни субекти на образователния процес, респективно на терена на изследване. Значение за разширяване на знанията на докторанта по изследваната тема указва и квалификационния курс по Валдорфска педагогика, който предпоставя широк контекст на интерпретация и анализ на наблюдаваните ритуални практики. Тези факти са достатъчно доказателство за отношението и познанията на автора относно проучения проблем и за обективно изложение на изследователския материал. Цитираните текстове в дисертационния труд са подложени на многоаспектна интерпретация и анализ, чрез задаване на хипотетични въпроси, макар на места риторични. Впечатлява широката култура на докторанта, уменията му да търси баланс между различните гледни точки, академичният му изказ, съчетаващ наука, изкуство и религия в едно.

4. Методика на изследването

Настоящата дисертация е резултат от теренно етнографско изследване, включващо балансирано съчетаване на наблюдение и пряко участие на докторанта в ритмично организиран образователен процес във Валдорфска ДГ и училище. Теренните наблюдения, осигуряващи непосредствен контакт с наблюдаваните групи, са съчетани с разкази и сценарии от изминали години, поради пандемичната ситуация по това време в страната. Изследователската информация е следствие от целесъобразно подбрани методи като интервюта, беседи, дискусии, анализи не само на теоретични постановки, но и на преживяванията на докторант Йотов по пътя на рефлексията. Считаю, че избраният инструментариум съответства на изследователските задачи и гарантира балансирано отношение между теория и терен.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е с теоретико-приложен характер, доказващ смисъла и значимостта на ритуалите във Валдорфското училище в София като съществен компонент от организационната култура. В структурно отношение дисертацията обхваща увод, 5 глави, заключения и изводи, цитирана литература и в допълнение списък на фигурите и приложения. Библиографията впечатлява с 198-те източника на латиница, което гарантира широкопрофилно проучване на изследвания проблем.

В увода докторантът успява да презентира визията на дисертационния труд, обосновавайки актуалността на темата и своите изследователски интенции.

Теоретичната част е разгърната на база дедуктивния принцип, тръгвайки от ключовото понятие „ритуал“, преминавайки през ритуала на всекидневието за да достигне до ритуализацията в контекста на образователната институция. В процеса на изясняване на същностните характеристики на ритуала, Йотов опира на редица авторски постановки, търсейки смислово единство между религиозния дискурс на ритуала и светския. Ритуалът е представен като изразител на културна идентичност и общност, а не само за религиозни цели. Йотов се целенасочва към интерпретация на структурно-функционалната, символичната, интерактивна и променяща се природа на ритуала. Ключовите характеристики и функции на ритуала, докторантът допълва, сравнявайки ритуала с играта, със спорта, с перформанса, като по този начин разширява профила на анализа. Стигайки до извода, че „ритуалите са ефективен инструмент за постигане на учебни цели и за поддържане на добри междуличностни отношения между ученици и учителите“, то в следващите две глави фокусът е върху всекидневните ритуали като структурен компонент на училищната култура на Софийското Валдорфско училище. Предмет на изследване е философията на валдорфското образование, което създава една сакрално реалност, трансформирайки всекидневната рутина в ритуализация на образователния процес.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Публикациите на Найден Йотов кореспондират с темата на дисертацията и като брой отговарят на изискванията за ОНС „доктор“.

Съгласна съм с посочените от докторанта приноси, но бих ги обобщила до следните:

- откриване на нов научен проблем и трансформирането му в предмет на изследване, чийто резултати допълват визията на съвременното образование, насочено към духовно израстване.
- извеждане и анализ на ключови характеристики на Валдорфското образование, които са актуални и днес: креативност, критично мислене, емпатия, учене чрез преживяване, индивидуализирано обучение, холистичен подход към ученето, интегриране на различни дейности, сътрудничество с родителската общност и т.н.
- многоаспектно и интердисциплинарно изследване на ритуала и ритуалите на всекидневието;
- селектиране и многопластов анализ на всекидневни ритуали и празници от годишния календарен цикъл в софийското Валдорфско училище „Проф. Николай Райнов“, които не само обогатяват училищната култура, но и рефлектират върху социално-емоционалното развитие и възпитание на децата и подрастващите.

7. Автореферат: Авторефератът отразява вярно и точно съдържанието на дисертацията, допълнен с приносните моменти и публикациите на докторанта, както и използваната в автореферата литература.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

За популяризиране на изследването и за ритуализиране на образователния процес и в българските училища, предлагам да се издаде книга, описваща ритуалите в първото Валдорфско училище в София.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд като интелектуален продукт показва, че докторантът притежава задълбочени научни знания и професионални умения за самостоятелно провеждане и представяне на научно изследване. Това аргументира моя положителен глас и съответно предлагам на почитаемото научно жури да присъди ОНС „доктор“ на **Наиден Николаев Йотов в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма Етнология.**

21.09.2023 г.

Изготвил становището:

Доц. д-р Елена Събева